

Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF) 2009

LE0106

I denna beskrivning redovisas först allmänna och legala uppgifter om undersökningen samt dess syfte och historik. Därefter redovisas undersökningens innehåll och tillförlitlighet samt hur den genomförs och hur man kan ta del av resultaten. Genom att klicka på en rubrik i innehållsförteckningen kommer man direkt till aktuellt avsnitt.

Innehållsförteckning

A	Administrativa uppgifter	2
A.1	Ämnesområde	2
A.2	Statistikområde	2
A.3	SOS-klassificering	2
A.4	Statistikansvarig	2
A.5	Statistikproducent	2
A.6	Uppgiftsskyldighet	3
A.7	Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	3
A.8	Gallringsföreskrifter	3
A.9	EU-reglering	3
A.10	Syfte och historik	3
A.11	Statistikanvändning	3
A.12	Uppläggning och genomförande	4
A.13	Internationell rapportering	4
A.14	Planerade förändringar i kommande undersökningar	4
B	Kvalitetsdeklaration	4
B.0	Inledning	4
B.1	Innehåll	4
1.1	Statistiska målstorheter	4
1.1.1	Objekt och population	4
1.1.2	Variabler	4
1.1.3	Statistiska mått	4
1.1.4	Redovisningsgrupper	5
1.1.5	Referenstider	5
1.2.	Fullständighet	5
B.2	Tillförlitlighet	5
2.1	Tillförlitlighet totalt	5
2.2	Osäkerhetskällor	6
2.2.1	Urval	6
2.2.2	Ramtäckning	6
2.2.3	Mätning	7
2.2.4	Svartsbortfall	7
2.2.5	Bearbetning	8
2.2.6	Modellantaganden	8

2.3	Redovisning av osäkerhetsmått.....	8
B.3	<i>Aktualitet</i>	8
3.1	Frekvens	8
3.2	Framställningstid.....	8
3.3	Punktlighet	8
B.4	<i>Jämförbarhet och sam användbarhet</i>	8
4.1	Jämförbarhet över tiden.....	8
4.2	Jämförbarhet mellan grupper	9
4.3	Sam användbarhet med annan statistik	9
B.5	<i>Tillgänglighet och förståelighet</i>	9
5.1	Spridningsformer.....	9
5.2	Presentation	9
5.3	Dokumentation.....	9
5.4	Tillgång till primärmaterial	9
5.5	Uppl ynningstjänster.....	10

A Administrativa uppgifter

A.1 Ämnesområde

Ämnesområde: *Levnadsförhållanden*

A.2 Statistikområde

Statistikområde: *Levnadsförhållanden*

A.3 SOS-klassificering

Tillhör inte SOS.

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100).

A.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100
Kontaktperson: Ola Höckert
Telefon: 08-506 944 58
Telefax: 08-506 940 05
E-post: förnamn.efternamn@scb.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100
Kontaktperson: Ola Höckert
Telefon: 08-506 944 58

E-post:

förnamn.efternamn@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001: 99).

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204 och datalagen (1973:289) för behandling som påbörjats före personuppgiftslagens ikraftträdande. På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Från och med 30 juni 2009 gäller reglerna enligt 24 kap. 8 § i den nya offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Samtidigt upphör sekretesslagen 1980:100 att gälla.

A.8 Gallringsföreskrifter

Enligt lagen om den officiella statistiken ska personuppgifter gallras när de inte längre behövs för sitt ändamål. Regeringen eller Riksarkivet får dock föreskriva om undantag från denna skyldighet om det krävs av hänsyn till det nationella kulturarvet eller forskningens behov vilket är fallet för uppgifterna från Barn-ULF.

A.9 EU-reglering

För Barn-ULF finns ingen EU-förordning.

A.10 Syfte och historik

Statistiska centralbyrån (SCB) genomför på uppdrag av Sveriges riksdag från och med 1975 löpande undersökningar av svenska folkets levnadsförhållanden genom Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF). Uppgifterna samlas från och med 2007 i huvudsak in genom telefonintervjuer med ett urval av Sveriges vuxna befolkning, 16 år och uppåt.

Åren 2001–2003 genomförde SCB i samarbete med Socialforskningsinstitutet (SOFI) vid Stockholms universitet intervjuer med barn i åldrarna 10–18 år om deras levnadsförhållanden (Barn-ULF). Från och med år 2004 genomför SCB i egen regi dessa undersökningar, inom ramen för Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF).

A.11 Statistikanvändning

Undersökningen utgör underlag för såväl samhällsdebatt, planering och utvärdering av offentlig verksamhet som forskning.

A.12 Uppläggnings och genomförande

Urvalet är samtliga barn i åldrarna 10–18 år som bor minst halva tiden med en intervjuperson i ULF som är barnets förälder eller föräldrarnas sambo. År 2009 består urvalet av ca 1 850 individer i åldrarna 10–18 år, varav ca 1 200 intervjuats. Intervjuerna sker från och med 2007 genom datorstödda telefonintervjuer, dvs. intervjufrågorna läggs in i ett datorprogram och läses upp i telefon av intervjuaren som också registrerar svaren. Undersökningen kompletteras med uppgifter från ULF, både registeruppgifter och intervjudata, för att bland annat kunna bilda redovisningsgrupper.

A.13 Internationell rapportering

För Barn-ULF sker ingen internationell rapportering.

A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Inga planerade förändringar inför Barn-ULF 2010.

B Kvalitetsdeklaration

B.0 Inledning

Det huvudsakliga syftet med undersökningen är att ge beslutsfattare av olika slag, media, forskare, liksom den samhällsintresserade allmänheten möjligheter att studera barns välfärd och dess utveckling ur olika perspektiv.

B.1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Huvudsakligen redovisas procentskattningar och medelvärden för olika uppgifter om barns levnadsförhållanden.

1.1.1 Objekt och population

Undersökningarna är inriktade på att ta fram statistiska uppgifter för barn som under undersökningsåret är 10–18 år. Urvalet består av barn som bor minst halva tiden med en förälder eller föräldrarnas sambo som intervjuas i Undersökningarna av levnadsförhållanden, ULF.

1.1.2 Variabler

Barn-ULF belyser barns levnadsförhållanden genom ett 80-tal frågor som berör flera olika välfärdsaspekter, som inflytande hemma och i skolan, psykisk hälsa, relationer med familj och vänner, fritid, materiella tillgångar m.m.

Alla variabler från Barn-ULF finns dokumenterade i SCB:s metadatasystem (Metaplus) och går att hitta på Barn-ULF:s hemsida www.scb.se/barnulf under fliken *Om statistiken*.

1.1.3 Statistiska mått

I undersökningen studeras främst andelen objekt med en viss egenskap i population och i olika redovisningsgrupper.

1.1.4 Redovisningsgrupper

I undersökningen finns en mängd redovisningsgrupper. Bland de mest centrala kan nämnas kön, ålder, familjetyp, region (SKL-indelning), hushållets socio-ekonomiska grupp samt om föräldrarna är födda i Sverige eller inte.

1.1.5 Referensstider

För frågorna i undersökningen används följande referensperioder förutom aktuell tidpunkt vid intervju: *senaste halvåret*, *senaste 12 månaderna* samt *föregående sommar*.

1.2. Fullständighet

Barn-ULF belyser barns levnadsförhållanden genom att ställa ett 80-tal frågor som berör flera olika välfärdsaspekter, som inflytande hemma och i skolan, psykisk hälsa, relationer med släkt och vänner, fritid, materiella tillgångar m.m.

B.2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Det är främst noggrannheten eller det totala felet i en skattning som är av intresse för statistikanvändarna. För beräkning av det totala felet krävs kunskaper om de olika feltypernas storlek. Den kunskap som finns är inte kvantifierbar på alla punkter, varför exakta beräkningar av hela felets storlek sällan kan göras.

Det totala felet kan diskuteras med hjälp av en felmodell. Först kan man göra en uppdelning i ett icke-systematiskt fel och ett systematiskt fel.

Det icke-systematiska felet (precisionen) är ett uttryck för den slumpmässiga avvikelser från skattningens förväntade värde och beror bl.a. på att endast ett stickprov av befolkningen undersöks. Det slumpmässiga felet antas vara noll i genomsnitt d.v.s. felet tar ut varandra vid upprepade urvalsdragningar. När antalet mätningar utökas antas det skattade parametervärdet närma sig det sanna parametervärdet.

Ett systematiskt fel (skevhet/ bias) föreligger då skattningens förväntade värde skiljer sig från parameterns sanna värde. I motsats till det slumpmässiga felet avviker det systematiska felet hela tiden i en riktning vilket gör att felet inte går att reducera eller helt ta bort genom utökning av antalet mätningar. Anledningen till förekomsten av systematiska fel kan exempelvis vara estimatorns matematiska egenskaper eller systematiskt felaktiga uppskattningar. De personer som ingår i ett urval kan av olika skäl uppges ett felaktigt värde för en variabeluppgift som antingen leder till systematisk över- eller underskattning av en parameter. En över- eller underskattning görs av flera individer i ett urval på ett icke-slumpmässigt sätt och det beror i sin tur på att enskilda frågor i Barn-ULF formuläret innehåller ord eller meningar som bidrar till en viss skevhet/bias.

Storleken av de systematiska felen kan ofta endast bli föremål för bedömning. Det bör dock observeras att samma feltyp kan ha olika inverkan på olika estimatorer. Ett bortfall, även av måttlig storlek, medför en automatisk underskattning av olika totaler om inte särskilda vägningsförfaranden tillgrips, men behöver inte medföra att systematiskt fel uppträder vid skattning av medelvärden.

Vid förekomst av systematiska fel är sannolikheten att ett konfidensintervall innehåller det sanna parametervärdet lägre än den angivna konfidensgraden. Så länge det systematiska felet är mindre än en femtedel av det slumpmässiga felet är betydelsen av det förstnämnda felet dock försumbar om man använder intervall med konfidensgraden 95 %.

Både det icke-systematiska och det systematiska felet kan i sin tur delas upp i fel orsakade av icke-observation (som uppkommit genom att man inte kunnat observera/intervjua hela urvalet), och observations- eller mätfel (som gör att värdet avviker från det "sanna" värdet för den variabel man avser mäta). De olika feltyperna som diskuteras i det följande har grupperats efter denna uppdelning. Observera att de kan innehålla bidrag från både icke-systematiska och systematiska källor.

I princip bör en bedömning göras för varje skattning. När vi här redovisar vissa bedömningar om olika feltypers effekt är det allmänt hållna synpunkter som förs fram. Man bör vara beredd på att effekten kan vara annorlunda i särskilda fall. Speciellt gäller detta känsliga variabler och små redovisningsgrupper.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 *Urval*

Urvalet till Barn-ULF är ett enstegs klusterurval, där ett första systematiskt urval görs för ULF i RTB med folkbokförda individer i åldrarna 16 år och uppåt. I de fall intervjupersonen i ULF, eller eventuell sambo till intervjupersonen, har barn i åldrarna 10–18 år som bor minst halva tiden i hushållet, så intervjuas även barnen med ett särskilt barnformulär.

Urvalet till ULF består år 2009 av ca 8 500 individer i åldrarna 16 år och däröver, varav ca 1 200 hushåll innehåller barn i åldrarna 10–18 år som bor där minst halva tiden. Antalet barn (10–18 år) i de ca 1 200 hushållen uppgick år 2009 till ca 1 850 och utgör urvalet till Barn-ULF.

Storleken på urvalsfelet eller det slumpmässiga felet kan uppskattas från undersökningsresultaten. Det anges normalt i termer av skattningens varians, standardavvikelse eller konfidensintervall. Konfidensgraden är ett mått på sannolikheten att man vid den valda proceduren skall erhålla ett intervall som innehåller det sanna populationsvärdet.

2.2.2 *Ramtäckning*

Täckningsfel på grund av icke-observation kan bero på undertäckning i under-

sökningen, dvs. att vissa objekt i undersökningspopulationen saknas i urvalsramen. Undertäckningen i ULF är både absolut och relativt sett liten, varför undertäckningsfelen kan negligeras.

En annan typ av täckningsfel är övertäckning som förekommer om objekt som ej tillhör undersökningspopulationen ingår i urvalsramen och kan komma med i resultatredovisningen. Förekomsten av övertäckning medför inga systematiska fel eftersom individerna (avlidna, emigranter) gallras ut före intervjuerna. Övertäckning har dock effekten att precisionen blir sämre än om ingen övertäckning finns. Denna effekt är dock mycket svag i ULF och därmed även så i Barn-ULF. Övertäckningen omfattar ca 1,2 procent av urvalet/populationen i ULF. Vid populationsskattningarna tas hänsyn till övertäckning.

2.2.3 Mätning

Uppgifterna i Barn-ULF har under perioden 2001–2005 samlats in vid besöksintervjuer i samband med vuxenintervjun i ULF. Barnen fick då svara på frågor som spelades upp i hörlurar från en cd-spelare, och kryssade sedan för sina svar i en svarsblankett. Detta skedde under tiden föräldern intervjuades i ULF. Under 2006 genomfördes ca hälften av intervjuerna med besöksintervjuer och den andra hälften med datorstödda telefonintervjuer. Inför telefonintervjuerna gjordes få anpassningar av frågeformuläret då SCB ansåg att frågorna skulle fungera bra även i den nya insamlingsmetoden. Jämförelser som gjorts mellan insamlingsmetoderna, t.ex. hur svaren fördelas mellan olika svarsalternativ, har visat på att det finns skillnader i hur barnen svarat för en mängd olika frågor. Det förekommer således brott i tidsserierna för flera variabler på grund av övergången från besöks- till telefonintervju. Från och med år 2007 samlas alla uppgifter in med telefonintervjuer.

2.2.4 Svarsbortfall

Svarsbortfall, vanligen förkortat till bortfall, uppstår när värde på en eller flera observationsvariabler (vanligen intervjuarfrågor) i en undersökning inte kan inhämtas. Saknas alla värden för en person är det frågan om *objektsbortfall*; saknas enbart vissa värden, handlar det om *partiellt bortfall*.

Objektsbortfallet i Barn-ULF har varierat mellan 15,1 procent år 2001 och 34,8 procent år 2009. Anledningen till det ökade bortfallet beror dels på en allmän tendens till ett minskande deltagande i undersökningar men för Barn-ULF:s del så har även övergången från besöksintervju till telefonintervju haft betydelse. Förutom objektsbortfallet tillkommer ett partiellt bortfall av varierande storlek på de olika frågorna. Bortfallsfel i skattningarna uppstår om fördelningarna för olika resultat i bortfallet skulle skilja sig från de fördelningar som erhållits från de som deltagit i undersökningen.

Bedömningar av bortfallsfelets storlek är i allmänhet mycket svåra att göra. Av naturliga skäl kan man endast i undantagsfall göra empiriska studier av detta. Det handlar då om avstämningar mot uppgifter som insamlats på annat sätt, men i allmänhet är man hänvisad till mer eller mindre välgrundade rimlighetsbedömningar.

Bortfallsfelen i skattningarna blir mindre ju mer bortfallsobjekten liknar svarsobjekten i respektive uppräkningsgrupp. Den gruppvisa uppräknningen, som görs i både ULF och Barn-ULF (bortfallskompensationen) tenderar att minska bortfallsfelen men kan knappast eliminera dem. Om bortfallet är stort i vissa befolkningsgrupper, t.ex. bland barn till socialbidragstagare, kan det medföra ett avsevärt systematiskt fel i resultatredovisningen av exempelvis utsatta barns levnadsförhållanden.

2.2.5 *Bearbetning*

Förutom fel vid bearbetningen kan bearbetningsfel förekomma om instruktionerna för dataregistrering, granskning och kodning leder till missuppfattningar. Genom kontroller med efterföljande upprättning elimineras de flesta bearbetningsfelen.

2.2.6 *Modellantaganden*

Inga andra modellantaganden än den urvalsmetodik som redovisats ovan görs för Barn-ULF.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Osäkerhetsmått kommer att redovisas för samtliga uppgifter i Statistikdatabasen (SSD) från och med publiceringen av 2009 års resultat samt i rapporter från och med år 2010.

B.3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningen genomförs löpande under ett kalenderår.

3.2 Framställningstid

Det färdiga registret inklusive vikter och konstruerade variabler föreligger som regel ca 5 månader efter undersökningsårets (kalenderårets) slut. Publicering på hemsidan sker ca 9 månader efter undersökningsårets slut.

3.3 Punktlighet

Publicering på hemsidan sker ca 9 månader efter undersökningsårets slut.

B.4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Undersökningen har genomförts med väsentligen samma definitioner och metodik under perioden 2001–2005. Möjligheterna till jämförelser över denna tidsperiod är därför mycket goda. Metodskiftet till telefonintervjuer 2006 (delvis) och fr.o.m. 2007 i full skala, påverkar i stor utsträckning möjligheterna till jämförelser bakåt. Möjligheterna till jämförelser från 2006 och framåt är däremot mycket goda.

Inför 2009 års undersökning genomfördes en översyn av frågeinnehållet i Barn-ULF. Översynen ledde till att en del frågor togs bort för att ge plats åt andra samt att några frågor omformulerades. Omformulering av frågor kan leda till försämrad jämförbarhet över tid.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

I och med Barn-ULF:s koppling till ULF är möjligheten till jämförelser mellan grupper mycket goda. Uppgifter från ULF-intervjun kan användas för att bilda redovisningsgrupper i Barn-ULF.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Förutom att Barn-ULF i sig är en unik datakälla så ger den tillsammans med ULF en sammanhållen bild av befolkningens levnadsförhållanden, både för gamla och unga. Barn-ULF används även som komplement till annan barnstatistik på SCB.

B.5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Publicerade rapporter finns fritt tillgängliga i pdf-format via SCB:s hemsida.

Planerad publicering redovisas i SCB:s publiceringskalender. Publicering av tabeller på hemsidan sker i regel i augusti/september.

Barn-ULF:s produktsida innehåller tiotalet tabeller där ungefär ett nittiototal indikatorer över barns välfärd redovisas, www.scb.se/barnulf

I serien Levnadsförhållanden (Sveriges Officiella Statistik) har hittills tre rapporter publicerats från Barn-ULF. Rapporterna är:

- 110 Barns villkor
- 115 Barns hälsa
- 116 Barns fritid

5.2 Presentation

Rapporterna, som är deskriptiva i sitt upplägg, innehåller i regel tabeller och diagram samt såväl teknisk som kommenterande text.

5.3 Dokumentation

Alla BarnULF-variabler finns dokumenterade i SCB:s metadatasystem (Metaplus) och går att hitta på Barn-ULF:s hemsida under fliken *Om statistiken*.

5.4 Tillgång till primärmaterial

SCB utför på uppdragsbasis specialbearbetningar av Barn-ULF (samtliga årgångar). Forskare och utredare kan efter särskild prövning få tillgång till avidentifierade mikrodata. Numera sker utlämnandet via det s.k. MONA-

systemet (Microdata Online Access). De forskare som fått denna datatillgång kan koppla upp sig mot MONA-databasen.

5.5 Upplysningstjänster

Nedanstående personer kan lämna närmare upplysningar om undersökningen:

Ola Höckert
Tfn: 08-506 944 58
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Anna Nyman
Tfn: 08-506 945 94
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se